

הרב יחיאל מאיר

ירושלים

העומר ושתי הלחם¹

שני מעגלי המועדים

ספירת העומר היא ספירה מקרבן העומר ממחרת יו"ט ראשון של פסח, ובסופה חוגגים את חג הקציר חג השבועות אשר בו מביאים שני הלחם, היינו שהספירה היא מקרבן העומר שבו אין לנו אלא עומר שעדיין אינו ראוי לעשות ממנו לחם כראוי, עד לאחר שבעה שבועות שאז כבר אפשר להכין לחם חמץ מהחדש ולהביאו לפני ה', ויש להבין מה ענין הספירה ביניהם.

ויש להקדים שכל המועדים יש להם גם טעם היסטורי וגם טעם חקלאי, ופעמים שזה נתפרש בתורה וזה לא. חג הפסח נתפרש בתורה רק טעמו ההיסטורי שבו יצאנו ממצרים, אם כי הודגש שהוא בחודש האביב, וא"כ ודאי שבמעגל החקלאי של החגים חג הפסח הוא חג האביב, החג שבו חוגגים על כך שהתבואה יצאה באביה מן הקרקע, והתבואה אביב. חג השבועות נתפרש בתורה רק עניינו החקלאי שהוא 'חג הקציר', וחז"ל פירשו עניינו ההיסטורי שבו ניתנה תורה. ובחג הסוכות נתפרש בתורה גם הטעם ההיסטורי שבסוכות ישבנו בצאתנו ממצרים, וגם הטעם החקלאי שהוא חג האסיף. ובהיות תורתנו תמימה, ואין בה דבר במקרה, ודאי כל מצוות החגים, שייכים גם מצד המעגל ההיסטורי וגם מצד המעגל החקלאי.

הטעם החקלאי של אכילת מצה

ויש להבין מה הוא הטעם החקלאי של אכילת מצות בז' ימי הפסח בכלל ובליל פסח בפרט.

וכמו שנתבאר פסח הוא חג האביב, חג על עצם זה שיצאה תבואה מהארץ, והשדות מלאות קמה, ועל זה חוגגים את חג האביב. הביטוי הטבעי לחגיגה זו, הוא שלוקחים מהתבואה החדשה עוד קודם לקציר ואוכלים, וכידוע אי אפשר לעשות מהתבואה הראשונה לחם חמץ, משום שכדי לעשות קמח מתבואה זו צריך לקלות את התבואה, וקלי אינו מחמיץ ואינו תופח, וא"א לעשות ממנו אלא מצות, ועל כן אוכלים בלילה זה מצות, וזו מהות החג.

ואף שעדיין לא התחיל הקציר, מ"מ לחביבות ענין האביב אוכלים ממנו קודם הקציר, ע"י שקוטפים חיטים ביד, קולים אותן, אופים ואוכלים אף ללא קצירה. וזו היא חביבות הלחם הזה, שאדרבה אוכלים אותו קודם התחלת שבועות הקציר, אלא זהו היום המיוחד לציון

¹ עינבל שליט"א. ליל שישי טז אייר ה'תשע"ז.

¹ דברים שאמרת בבימ"ד הגר"א של ר' אוריה

שבועות תשע"ז מילון ז

האביב קודם הקציר². [ואף בתחילת הקציר עדיין אין התבואה מתייבשת כלל, ואינה ראויה אלא כשהיא קלי, וע"כ אוכלים מצות כל ז'. (מלבד הענין שחג מרכזי מצד עצמו הוא ז' ימים)].

ואחרי היום הראשון של חג האביב, מיד יוצאים לקצור את התבואה³, וזמן הקצירה הוא שבע שבועות.

והנה בכל משך זמן הקציר התבואה צריכה שמירה, וכמו שכתוב בירמיהו 'שבועות חוקות קציר ישמור לנו', וזה משום שבאביב התבואה מסיימת את יציאתה מן הקרקע, וקמת התבואה כבר עומדת בגרעיניה, אך עדיין אינה מלאה, וצריכה להמשיך לצמוח. ושתי סכנות אורבות לה, השרב והגשם. והיה אם יהיה שרב, ותתייבש התבואה קודם שתתמלא ותמשיך לצמוח, הרי היא לוקה בשידפון, ותהיה תבואתו שדופת קדים. ואם ירד גשם ותירטב התבואה ותישאר כך זמן רב מחמת הקור, הרי היא לוקה בירקון (וכמו שקורה ללחם ששולט בו הרטיבות והלחות זמן רב שהוא נהיה ירוק), ועל כן בכל זמן זה צריך סייעתא דשמיא שיהא מזג האוויר בצורה הנאותה והממוצעת, עד שכל החיטים יתמלאו וייתייבשו כראוי, ויכולו להכין מהם לחם חמץ לחג השבועות.

הקציר, [ובאמת מצינו לר"י שהתיר קטיפה קודם לעומר]. [והנה לכאן כל מש"כ אינו אליבא דרמב"ן שאין יוצאים במצה שאינה יכולה להחמיץ, וקלי א"י להחמיץ, י"ל שזה מדין החיפזון שהוא משום החג ההיסטורי שבחיפזון יצאת ממצרים, אבל משום ענין המצה החקלאית ל"ש ענין החיפזון (ועתה עולה בדעתי דלכאן מקרא דזיאלכו ממחרת הפסח מצות וקלוי, והרי ודאי אף המצות היה מקלוי שלא יתכן קמח שאינו קלוי בתבואה החדשה, וקרייה הנביא 'מצות', משמע קצת דלא כרמב"ן, שהרי בפשוטו של ענין מצות דהכא היינו מצות דכתיבא באורייתא ז' ימים תאכל מצות, ואף דמדינא אי"צ אלא לילה ראשון, וצע"ק.]]

³ ובאמת מהלך זה שנתבאר שאכילת המצה היא משום ענין האביב, יש בו כדי לסייע לחז"ל שממחרת השבת היינו ממחרת יו"ט ראשון של פסח, שהרי אם אנו אומרים שאכילת מצה ביו"ט ראשון הוא משום ענין האביב, שהתבואה יצאה וכבר ראויה לאכילה, וענין האכילה הזאת היא 'אכילה שקודם הקציר', מתאים שכבר מיד לאחריה מתחילים בקציר, ולא מחכים לאחר השבת [אם כי כמובן יש גם פנים אחרים בענין הקצירה גופא המסייע לממחרת השבת כפשוטו, אני לא באתי אלא להצביע על כך שיש גם מקום להבנה זו].

² והנה לכאורה ישאל השואל, הלא דבר זה אסור משום חדש, ואיך נאמר שאכלו מצה בליל פסח מן החדש, קודם הבאת העומר? ויש לדחות בכמה פנים: א. אין הכוונה דווקא שאכלו מן החדש, אלא שבפשוטו של ענין צורת החג החקלאית מגיעה מזה, ואיה"נ בא איסור חדש ועקר ענין טבעי זה [וכשם שבא יובל ועקר את ועבדו לעולם], אבל צורת המצוה במקומה נשאר. ב. אף להלכה עשה דוחה ל"ת ומותר לאכול מצה מן החדש, ובירו' הקשו אמאי רק ממחרת הפסח אכלו מצות וקלוי והרי עדל"ת והיו יכולים לאכול בליל פסח מצה מן החדש, ותי' הירו' כיון שאינו סמוך לו בתורה אין בזה עדל"ת, וזה אינו כשיטת הבבלי בכ"מ דעדל"ת אף כשאינו סמוך לו בתורה, וא"כ לשיטת הבבלי מותר לאכול מצות מן החדש [ותו' כ' גזרה כזית ראשון אטו כזית שני, והיינו דמה"ת שרי] [וענין זה שמותר רק משום עדל"ת הוא עקרוני לפמש"כ אף משום הענין החקלאי, שהרי מצד צורת התבואה והקציר, מיד כאשר התבואה מוכן קוצרים אותה, אך יש כאן ענין של חג האביב, שרוצים לחגוג את עצם יציאת התבואה מן הקרקע, ובא ענין זה וחותר ונכנס קודם הקציר]. ג. וא"ת איך מתקיים ראשית קצירכם אם קוצרים קודם לעומר, ל"ק שהרי כתבתי שאי"ז מכלל ענין הקצירה שהוא 'מהחל חרמש בקמה', שהרי קוטפים את זה בידיים קודם התחלת

ועל כן בתחילת הקציר אנו מביאים את העומר הראשון לה', כהודאה על התבואה באיביה שיצאה עתה מן הארץ, ולאחר הקציר אנו מביאים לחם חמץ לה', להודות לו על ששמר על התבואה עד כדי שאפשר להכין ממנה לחם חמץ, והספירה בין העומר לבין הלחם היא כדי לקשר את כל ימי הקציר לה', ואנו נותנים לו בתחילה ובסוף, שהכל שלו וממנו נתנו לו, ועל כן ישמור את שבועות תבואתנו.

ביאור טעם אכילת מצה

והמעגל החקלאי מתאים למעגל ההיסטורי. אך קודם נבאר הטעם הפשוט של אכילת מצה.

והנה ענין אכילת מצה משום הטעם ההיסטורי הוא כמו שכתוב בספר דברים 'שבעת ימים תאכל מצות כי בחיפזון יצאת ממצרים'.

אמנם א"א לומר שזה לבדו הטעם כפשוטו, שהרי כבר נצטוו במצה קודם שיצאו ממצרים, ואז ודאי היה סיפק בידם להכין לעצמם לחם חמץ.

ומבואר בפסוק עוד טעם שהמצה היא 'לחם עוני', ונראה שהוא בשביל לזכור ימי ענינו במצרים, אמנם קשה גם על טעם זה, שלכאן' בחג אנו צריכים לשמוח על חירותנו, ולא להיפך להכניס את עצמנו שבעת ימים למצב העוני, ועוד הרי צריכים אנו לאכול את המצה בהסבה דרך חירות, והוא תמוה מאד, כי ודאי אין טעם להזכיר לעצמנו ימי היותנו עבדים ולאכול אוכל של עבדים, אך לאכול את מאכל העבדים בדרך חירות.

ונראה הביאור הפשוט בזה כמו שאמר בעל ההגדה 'מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם', ומשמעות דבריו שצורת החיפזון היא, שעם ישראל עוסק בבצק ובענייניו החומריים, והנה בא ונגלה עליו הקב"ה, ומיד הוא עוזב הכל כדי לרוץ אחרי ה', עניין אכילת מצה הוא, שאנו עוזבים את עיסוקנו בהשבחת הלחם, ורצים אחרי ה', אין לנו זמן להתעסק בעוה"ז מחמת הריצה אחרי ה'.

וזה גם ענין לחם עוני, שאם מיד בעת חירותנו היינו מתעסקים עם אוכל ולחם כדרך אדונינו לשעבר, משעבדנו המצרים, הרי לא היינו נבנים לעם בעל קניני רוח דעה והשכל, אלא היינו מתרגמים את כל החירות רק לצורך מילוי כריסינו. וכאשר בשבוע הראשון אנחנו לא אוכלים חמץ, כדי לא להידבק בטומאת מצרים, וכדי להראות שאין חירותנו באכילת תפנוקי מלכים, אלא בחירות נפשנו שאנו יכולים לעבוד את ה' ולרוץ אחריו, על כן לא אכפת לנו אף לאכול את לחם העוני של העבדים, ולא בזה חירותנו, יכולים אנו להיות בני חורין תוכ"ד אכילת לחם זה.

בין פסח לעצרת

אחר שביארנו מהות אכילת מצה של הפן ההיסטורי שבפסח, נשוב לבאר את סדר הימים של פסח ספירת העומר ומתן תורה.

שבועות תשע"ז מילון ז

כאשר היו ישראל במצרים, עדיין לא נהיו לעם, והיו מעורבים בתוך מצרים, ורק כאשר יצאו ממצרים ונהיו עבדי ה', נהיו לעם. ועל כן היציאה ממצרים הרי היא כלידה, עם נולד, וכמו שכתוב 'לקחת לו גוי מקרב גוי' ואמרו במדרש כעובר ממעי אמו. ועל כן בלילה הראשון, ליל הלידה, ליל היציאה, אז עיקר השמחה והחגיגה, אז רצים אחרי ה' להידבק בו ועוזבים את עסקי הבצק, אין ממתנים עליו שיחמיץ. ואז השמחה היא על עצם היציאה, על עצם הדבקות בה', ואף שהעם עדיין לא בנוי בדעתו ובשכלו, אך מ"מ שמחים על עצם היציאה לחפשי, על עצם בנין העם.

אמנם לאחר היום הראשון כאשר כבר נגמרה החגיגה, צריך העם להתחיל לבנות את עצמו הן בענייני החומריים הן בענייני הפנימיים, הוא צריך להתחיל לדאוג שאכן אותו עם שיצא ידע לשמור את עצמו לא להישאר בצימוק ודכאוונו כימי היותו משועבד ולא להתפרק משמחה, אלא לבנות את דעותיו וערכיו, את יכולתיו וצרכיו, עד שהעם יהיה ראוי ליהנות מחירותו ומשחרורו, ליהנות מכך שנהיה לעם. וכשם שלאחר שיש לנו תבואה עדיין צריך לשמור על זה שבעה שבועות כדי שלא ילך הכל לריק, כן אף אחר יציאת מצרים צריכים אנחנו שמירה והתפתחות, עד שנהיה ראויים לקבל את התורה.

עומק הדברים באר"י

מבואר באר"י שביל פסח נולדו ז"נ, וכדי שיוכלו להתקיים ולא יפלו כולם לחיצונים, ניתנו בהם בו בלילה מיד עם לידתם מוחין דגדלות ומוחין דקטנות, ועי"ז יכלו להיוולד בשלום, ואח"כ הכל מסתלק מהם, ואנו צריכים להחזיר את זה בספירת העומר, ואז במשך מ"ט ימים אלו חוזרים אלינו המוחין הימניים והשמאליים, חסדים וגבורות, עד שבשבועות אנו חוזרים למצב הזה של הגדלות, ואז אנו ראויים לקבל את התורה.

ודבריו מבוארים כעין מה שנתבאר לעיל, והדברים תואמים הן למעגל ההיסטורי של עם ישראל, והן למעגל החקלאי.

בליל פסח עם ישראל קיבל כח גדול בשביל שהיציאה תעבור בשלום, ובאמת בליל פסח הקב"ה בעצמו נגלה במצרים, 'אני ולא מלאך אני ולא השליח אני הוא ולא אחר', ואז אף נתקדשו ישראל לה' בבכורותיהם כמו שכתוב 'ביום הכותי כל בכור הקדשתי אותם לי', וזהו כמו שאמר בעל האגדה על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שלא נגלה עליהם ממ"ה הקב"ה, וזה היה הארה מיוחדת של ליל פסח, וזו כוונת האר"י שבילילה הזו ניתן להם מוחין דגדלות, והיה להם השגת ה' גבוהה, ואם לא היתה להם אותה השגה לא היו מסכימים לצאת ממצרים, והתגלות ה' הייתה נצרכת בשביל עצם היציאה. וזה אף מקביל לחג האביב, שיש ביום הראשון, שבו חוגגים את עצם זה שהתבואה לבשה עוז ויצאה מהקרקע. וכפי שכותב האר"י מקרים אלו דומים לתינוק היוצא מבטן אמו שמקבל כוחות חזקים בשביל לצאת ממנה, והם כוחות גדולים בהרבה מהכוחות שיש לו בהיות עולל ויונק.

אבל לאחר שכבר יצאו ממצרים, מסתלקים מהם המוחין הללו, משום שעם ישראל צריכים לקנותם בעצמם, ואז באים הם לאט לאט, עתה העם צריך לבנות את עצמו, שיהיה לו מוחין שלו, שיתבגר מצד עצמו, ונבנים גם המוחין של החסדים גם של הגבורות, גם הרצונות והצרכים של העם, וגם הערכים והעקרונות, ולכן צריכים להמתין מ"ט ימים עד שיהיו

ראויים לקבל את התורה. וכחיטים הללו שלאחר שבקעו מן הארץ, עדיין צריכים את אט לגדול ולהתייבש, לקבל לחות מהמים שבארץ ומאידך להתנתק מהארץ ולהתייבש, כך ז"ן מצד אחד יונקים עדיין מהחיות שהיה להם קודם לכן וזה ענין היניקה, ומצד שני לומדים להסתדר לבד ללא היניקה, וצריך את שניהם במידה כדי שלא ישארו תינוקות לעד מחד, וכדי שלא ימותו באיבם בצמא מאידך, שלא יוכו בשידפון ולא בירקון, ורק אחרי שקונים עמידה עצמאית, ראויים הם לקבל את התורה.

המועדים במשמעותם ההיסטורית

והנה באמת כך הדברים היו ראויים להיות, אך למעשה בזמן יצי"מ ומ"ת והכניסה לארץ, עדיין לא התבגרו בני ישראל, כמו שכתוב 'אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך' וגם לאחר מתן תורה נמשך המצב הזה 'ארבעים שנה אקוט בדור והם לא ידעו דרכי'. אבל מ"מ הדברים קרו בצורה קטנה וזעירה, ואח"כ עתידים עם ישראל לעבור עוד תהליכים, ואז אט אט יעברו תהליכים אלו בגדול.

ונראה שג' מועדים הם כנגד ג' גאולות, ג' ביהמ"ק, וענין הפסח נתקן בבית ראשון, וענין שבועות בבית שני, וענין סוכות יהיה במהרה בימינו בבית השלישי.

ולהבהרת דברי, אקדים בקצרה את ענין הסוכות [שלא הוא מטרת מאמרי זה, והארכתי בעניינינו בקונטרס חיים ודעת פ"ה].

סוכות הוא החג שכנגד ארץ ישראל, כנגד הזמן בו עם ישראל יושב בצל השכינה, כאשר מבחינה חקלאית כבר כל הפירות והתבואה מוכנים, לא רק הלחם לשבוע, אלא אף היין להתבשם, אף התאנים והענבים המתוקים, זה הזמן בו הכל מוכן והעולם כולו שלם, ואף מבחינת מזג אויר זה העולם האידיאלי, זהו גן עדן בו יכול האדם להסתובב וליהנות בחוץ תחת כיפת השמים, צא מדירת קבע, ושם יש לו כל טוב מכל פירות הארץ, וכל מה שמצב זה אינו נצחי, הוא רק משום שעדיין לא נגמר התיקון, וצריכים אנחנו לעוד שנה וגשמים צרכים לרדת בשביל השנה הבאה, ונסים אנו לבתינו פנימה, אך כאשר יושלם התיקון זהו הזמן האידיאלי והנצחי, זהו גן עדן, וע"כ שמו חז"ל ענין סעודת לויתן ויין המשומר כאשר נשב בסוכת עורו של לויתן.

עוד הבדל עיקרי בין שבועות לסוכות, בשבועות יש אוכל ולחם רק למי שהכין, התבואה לא צומחת לבד, רק מי שזרע בדמעה יקצור ברינה, אבל בסוכות כאשר אף העצים נותנים את פריים, הרי העולם מלא בכל טוב אף למי שלא זרע, וזה המצב של עולם השכר שנהנים ממה שעשינו ועשו אבותינו בעבר הרחוק, ועוד שאז הוא זמן הנאה לכל, וזה מקביל לתיקון של סוכות שבו כבר הטוב של התורה אינו רק מהנה את עוסקיה ולומדיה, אלא אף מתפשט לכל העולם, וזה מה שכתוב בזכריה שלעת"ל יבואו כל הגויים ירושלים לסוכות להשתחוות לה', והמעייין שיצא מבית ה' יגיע לכל העולם, כפי שהיה בגן עדן, ועל כן גם חז"ל אמרו ששבעים פרי החג הם כנגד שבעים אומות.